

**НАУКОВІ ВЗАЄМИНИ ОМЕЛЯНА ПРИЦАКА
З ВЧЕНИМИ ТУРЕЧЧИНИ (ЗА МАТЕРІАЛАМИ
ОСОБОВОГО АРХІВУ О.ПРИЦАКА В НАЦІОНАЛЬНОМУ
УНІВЕРСИТЕТІ «КИЄВО–МОГИЛЯНСЬКА АКАДЕМІЯ»)**

1. Активна багатолітня науково-організаційна діяльність Омеляна Прицака, масштабність, неординарність та яскравість його особистості як універсального вченого і людини, обумовили створення широкого кола науковців і дослідників багатьох держав світу, з якими він протягом десятиліть співпрацював і підтримував науково-творчі контакти. Наукові взаємини О.Прицака з вченими та науково-освітніми інституціями Туреччини мають свої особливості формування і розвитку, що позначилося на характері, тривалості та результатах цих взаємин.

2. Зацікавлення О.Прицака історією Туреччини, турецькою мовою і культурою, як складовою частиною східної цивілізації, ще з часів навчання у Тернопільській класичній гімназії (1928–1936 рр.) отримало ґрунтовне продовження на гуманітарному факультеті у Львівському університеті (1936–1939 рр.). Саме тут він обирає поряд з іншими сходознавчими дисциплінами курс «турецько-османська філологія», навчаючись у Є.Завалинського, і на відмінно складає магістерські іспити з описової граматики турецько-османської мови, географії, етнографії, історії Туреччини, загальної історії турецької літератури. Після встановлення радянської влади в Галичині О.Прицак повторно складає випускні іспити у Львівському університеті (1940 р.), серед яких іспити з турецької мови (теоретичний і практичний курси) і турецької літератури. Подальше недовготривале навчання в аспірантурі Інституту мовознавства Академії наук у Києві під керівництвом А. Кримського відбувалося в рамках спеціальності «ісламська філологія». У Берлінському університеті на філософському факультеті зі спеціальності «сходознавство» (1943–1945 рр.) О.Прицак вивчає в тому числі тюркологію у А.von Gabian, османську дипломатику – у Н.Scheel, тюркську історіографію, турецьку народну літературу – у R.Hartman, османську філологію – у J. Rurka. В Геттінгенському університеті (1946–1948 рр.) О.Прицак студіє під керівництвом Н.Н.Schaeder в тому числі тюркологію та В.Spuler – ісламську філологію та історію. В 1948 р. він отримує звання доктора філології (*summa cum laude*) зі спеціальності «тюркологія, іраністика, ісламознавство і славістика».

3. Туреччина стала першою країною, де молодий 32-літній О.Прицак представляв сходознавчу науку Німеччини і брав участь у своєму першому міжнародному науковому форумі – XXII-у міжнародному конг-

ресі сходознавців, який проходив 15–22 вересня 1951 р. у Стамбулі і де вчений мав можливість безпосередньо познайомитися і встановити контакти з турецькими науковцями.

4. 1950–1965 роки О.Пріцак присвятив науково-дослідницькій і науково-організаційній роботі в царині тюркології та алтаїстики, редагуючи часопис «Uralo-Altäische Jahrbücher» та виконуючи обов'язки ділового секретаря, а згодом – президента міжнародного товариства «Societas Uralo-Altaica». Вже в перші роки видання часопис «Uralo-Altäische Jahrbücher» нараховував 91 співробітника – науковців з Німеччини, Австрії, Фінляндії, США, Італії, Франції, Голландії, Норвегії, Японії, Швеції, Англії та Туреччини. Зокрема, турецька наука була представлена такими іменами, як R. R. Arat, A. Caferoğlu, S. Ş. Çağatay, H. Eren, Z. F. Findikoğlu, M. Mansuroğlu, A. Temir, A. Z. Validi-Togan. Крім того, в цей час Туреччина була місцем осідку і наукової праці ще трьох тюркологів – R. Anhegger, J. Eckmann, A. Tietze, які мешкали в Стамбулі і які також співпрацювали з часописом. На момент створення товариства «Societas Uralo-Altaica» у 1952 р. його членами були обрані 7 турецьких науковців – професори A. Caferoğlu, A.C. Emre, Z. F. Findikoğlu, M. Mansuroğlu, A. Temir, доценти S. Ş. Çağatay, H. Eren. Оскільки фактично О.Пріцак виконував всю організаційну і науково-видавничу роботу в журналі і товаристві, то встановлення контактів, спілкування та подальша співпраця з вищеназваними турецькими вченими велася безпосередньо і саме ним. Власне співробітництво у часописі і товаристві у 1950-х роках було періодом налагодження плідної наукової співпраці і тісних товариських стосунків між О.Пріцаком та турецькими науковцями, наукові плани і пропозиції яких обговорювалися на засіданнях редколегії, а праці друкувалися в «Uralo-Altäische Jahrbücher».

5. Ініційована і створена О.Пріцаком (разом з W.Heissig) у 1954 р. щорічна The Permanent International Conference of Altaists стала ще одним осередком спільної наукової роботи вченого і турецьких науковців. Зокрема, зусиллями учасників конференції, а саме О.Пріцака, Z.V.Togan, Z. F. Findikoğlu, N.Egami, E.Esin, T.Gandjei, O.Aslanapa, Halasi Kun, D.Sinor, K.Menges, H.Inalcik, K.Jahn та ін., був створений Комітет з підготовки підручника турецької культури (Türk Kültürü Elkitabı Hazırlama Komitesi) з осідком у Стамбулі. Цей масштабний науковий проект мав міжнародний характер, оскільки в його виконанні була запланована участь понад 100 науковців з різних країн світу, в тому числі 63 турецьких вчених.

6. Роки наукової і викладацької роботи О.Пріцака на посаді профе-

сора тюркології Вашингтонського університету (Сіетл, 1961–1964 рр.) і професора тюркології та історії центральної Азії Гарвардського університету (1964–1990 рр.) позначені подальшим зміцненням наукового співробітництва з турецькими колегами. Підтвердженням цього є біля 100 збережених О.Пріцаком особистих листів від турецьких вчених, офіційних листів та матеріалів від різних науково-освітніх інституцій Туреччини, а також понад 100 відбиток і ксерокопій наукових праць, надісланих О.Пріцакові з дарчими написами.

7. Одним з останніх прикладів наукового співробітництва О.Пріцака з турецькими науковцями була його участь в енциклопедичному виданні «Projekt Turk», до якого вчений подав матеріал до розділу «The Turko-Slavic Symbiosis. The Turkic Nomads of Southeastern Europe» // Orlak Yasami: Güneydogu Avrupainm Türk Göcebeleri. – Ankara, 2001. – 2. CILT. – Vol.1. – P.535–547.

8. За цінні дослідження у галузі турецької мови та значний внесок у дослідження тюркських мов О.Пріцак був обраний членом-кореспондентом Türk Dil Kurumu (Ankara), Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu (Ankara).

У 1998 р. вчений був нагороджений Орденом «За заслуги перед Турецькою Республікою».

9. Таким чином, наукові взаємини між О.Пріцаком та турецькими вченими охоплюють період понад 50 років і характеризуються тривалою і постійною науковою співпрацею, результатами якої стали десятки наукових праць, міжнародних форумів і друкованих видань.